

Janusz Kuczyński

Materiały do stanu badań nad zbiorami numizmatycznymi Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 7, 151-166

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JANUSZ KUCZYŃSKI

MATERIAŁY DO STANU BADAŃ NAD ZBIORAMI NUMIZMATYCZNYMI MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIEGO W KIELCACH

Dnia 11 grudnia 1965 r. w Muzeum Narodowym w Warszawie na ogólnopolskiej naradzie poświęconej zagadnieniom badań numizmatycznych w Polsce przyjęto między innymi rezolucję o konieczności naukowej prezentacji zasobów numizmatycznych zgromadzonych w polskich muzeach.

Przedstawiane tu materiały są etapem do realizacji wspomnianej rezolucji. Stawiają więc sobie za zadanie ogólne scharakteryzowanie części zbiorów numizmatycznych Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach. Przede wszystkim przytoczenia danych dotyczących ich pochodzenia, zasad uzupełniania oraz nakreślenia stanu opracowania. Udostępnienie tych informacji przyczyni się prawdopodobnie do zwiększenia stopnia naukowej operatywności zbiorów.

Praca nie jest kompendium zawierającym całością informacji o zbiorach, nie obejmuje bowiem wszystkich zasobów numizmatycznych Muzeum Świętokrzyskiego. Skupia wyłącznie uwagę na zasobach monetarnych¹, pomijając pieniądze papierowe, medale itp. Część pierwsza pracy stanowi ogólną charakterystykę omawianej części zbiorów. Część druga natomiast jest katalogiem obejmującym informacje (poza jednym wyjątkiem) o monetach posiadających metryki archeologiczne, choćby niepełne, ograniczone niekiedy do bardzo ogólnikowo określonej proveniencji.

Zbiory Muzeum Świętokrzyskiego (przyjmując stan aktualny w dniu 1 lutego 1969 r.)² liczą 6295 monet. Zgodnie z profilem merytorycznym muzeum reprezentują one numizmatykę polską oraz dokumentują od czasów najdawniejszych stosunki pieniężne na terenie objętym działalnością muzeum, czyli na aktualnym obszarze województwa kieleckiego. Monety obce oraz zaintereso-

¹ Ponieważ w pracy nie mieści się dyskusja nad problemem określenia zakresu zainteresowań numizmatyki, dlatego poprzestano na sprecyzowaniu jej zakresu jako dotyczącego wyłącznie zbiorów monetarnych. Przy okazji jednak warto przytoczyć jedno z ostatnich określeń przedmiotu numizmatyki, zawarte w pracy Józefa Szymańskiego *Nauki pomocnicze historii* (Lublin 1968, s. 227): — „Dziś numizmatyka zajmuje się tylko monetą kruszcową”.

² Wszystkie dalsze dane liczbowe dotyczą stanu posiadania w przytoczonym tu terminie.

sowanie nimi zajmują pozycję marginesową i z reguły uzasadnioną faktem znalezienia ich lub innym rodzajem powiązania z terenem interesującym muzeum. Przykład stanowić tu mogą często znajdowane monety rzymskie czy też monety rosyjskie sprzed 1914 r., będące ówczesnie jedynym pełnoprawnym środkiem płatniczym na ziemiach Królestwa Polskiego.

W wyniku nieposiadania przez Muzeum Świętokrzyskie wyodrębnionej komórki specjalistycznej, jaką byłby w danym przypadku gabinet numizmatyczny, omawiane zbiory monet znajdują się w gestii dwóch działów, których zadania naukowe zazębiają się często z problematyką numizmatyczną. Są to — dział archeologii i dział historii.

Dział archeologii dysponuje wyłącznie monetami posiadającymi metryki archeologiczne. Znajdują się tu monety uzyskane podczas badań wykopaliskowych w poszczególnych warstwach kulturowych; ponadto tak zwane „skarby”, przejmowane ostatnio coraz częściej od przypadkowych z reguły znalazców. Wszystkie te znaleziska posiadają miarodajną dokumentację archeologiczną. Łącznie dział archeologii posiada 3337 monet, skupionych w przeważającej większości w kilku znaczniejszych skarbach³.

Dział historii dysponuje natomiast monetami bez metryk archeologicznych. W grupie tej znajdują się zbiory sprzed 1939 r. przejęte z ówczesnego Muzeum Świętokrzyskiego działającego w ramach Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego⁴. Niestety zbiory te uległy znacznemu uszczupleniu podczas minionej wojny. Przez dział historii gromadzone są też egzemplarze pochodzące z darów. Osobną wreszcie grupę stanowią monety zdobywane drogą zakupów, dokonywanych głównie celem uzupełniania stwierdzonych w zbiorach luk tematycznych. Od opisanej reguły podziału monet między dwa wymienione działy trafiają się sporadyczne odchylenia, częste zwłaszcza w ostatnich latach, wobec zaplanowanego zorganizowania w ramach działu historii gabinetu numizmatycznego. Dlatego też ostatnio szereg najnowszych znalezisk, zwłaszcza nowożytnych skarbów, mimo iż udokumentowanych archeologicznie, przejmowany jest przez dział historii. System ten zastosowano celem uniknięcia w przyszłości kłopotliwych zabiegów związanych z przekazywaniem zabytków z działu do działu.

Dział historii dysponuje łącznie 2958 monetami oraz wszystkimi posiadanymi przez muzeum banknotami, medalami, orderami i wszelkiego typu odznakami. I tu, podobnie jak w dziale archeologii, większość monet pochodzi z kilku ilościowo dużych skarbów⁵.

Jak wspomniano, dział historii dąży od kilku lat do zorganizowania w swych ramach już nie tyle potrzebnej, ile wprost niezbędnej komórki organizacyjnej — gabinetu numizmatycznego. W uzasadnianiu konieczności powołania do życia gabinetu numizmatycznego odwołać się można choćby do treści artykułu zamieszczonego w jednym z numerów „Biuletynu Informacyjnego Zarządu

³ Ściśle — siedem skarbów zawierających łącznie 3255 monet, czyli 98% posiadanych zasobów.

⁴ Szczegóły w pracach: W. Kisterski-Spalski *Historia Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach 1908—1939*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. I, Kraków 1963, s. 21—44; praca zbiorowa *Historia Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach 1945—1961 r.*, tamże, t. II, Kraków 1964, s. 31—52.

⁵ Ściśle — z czterech największych skarbów zawierających łącznie 2336 monet, czyli 79% posiadanych zasobów.

Muzeów i Ochrony Zabytków”⁶, a więc do źródła jak najbardziej miarodajnego. Z przedstawionych we wspomnianym artykule zestawów wynika, że Muzeum Świętokrzyskie znajduje się w dość nielicznej grupie muzeów posiadających zbiory numizmatyczne w ilości między 2000 a 10 000 egzemplarzy⁷. W artykule tym znajduje się dalej stwierdzenie, że już zbiory liczące 300—500 monet wymagają stałej opieki. Wynika z niego także, iż muzea posiadające zbiory przekraczające 2000 monet powinny dążyć do tworzenia samodzielnych dotyczących numizmatyki działów merytorycznych⁸. Nie ulega wątpliwości, że postulat ów jest słuszny w całej rozciągłości. Przykładem choćby sytuacja w Muzeum Świętokrzyskim. Mimo troskliwej pieczy nad monetami realizowanej przez działy archeologii i historii, jest zrozumiałym, że zabytki te siłą rzeczy traktowane są przez nie nieco marginesowo. Brak wreszcie fachowca numizmatyka uniemożliwia przeprowadzenie szeregu specjalistycznych zabiegów. Stąd też widoczne jest pewne zaniedbanie na odcinku opracowywania zbiorów (w tym i kart katalogu naukowego) oraz właściwie, metodycznie prowadzonej polityki zakupów, która jest przecież jedyną drogą wiodącą do zgromadzenia kompletu numizmatów mogących poglądowo naświetlić dzieje i rozwój monety oraz banknotu polskiego.

Mimo nie najpomyślniejszej chwilowo sytuacji zbiorów numizmatycznych, podzielonych między dwa działy, zauważyć należy, że są one w całości zinwentaryzowane. Jest to rezultat wysiłku pracowników wspomnianych działów, korzystających zresztą często z życzliwej zawsze pomocy fachowców.

Opisany podział monet znajduje również odbicie w sposobie ich dokumentacji. Każdy z działów inwentaryzuje je w swych, różniących się znacznie, działowych księgach inwentarzowych. Ujednocicone natomiast zostało opracowywanie monet na identycznych kartach katalogu naukowego (ryc. 1).

Monety w dziale archeologii, prócz zinwentaryzowania i opracowania na kartach katalogu naukowego, dokumentowane są dodatkowo w zależności od sposobu ich uzyskania. Monety pochodzące z warstw kulturowych poszczególnych przebadanych stanowisk archeologicznych, jako należące do najdokładniej datujących składników inwentarza zabytkowego, rejestrowane są wśród zabytków wydzielonych. Skarby natomiast posiadają odrębne teczki archiwalne ze zgromadzoną w nich dokumentacją topograficzną, opisową (głównie relacje znalazców), fotograficzną oraz na bieżąco rejestrowanym stanem opracowania. Dział historii natomiast poprzestaje zasadniczo na zinwentaryzowaniu, opracowaniu karty katalogu naukowego oraz na dołączeniu pozostałych ewentualnie danych do monet, których dotyczy.

Stan zachowania zbiorów monetarnych ocenić można ogólnie jako dobry. Poszczególne okazy oraz zespoły w złym stanie zachowania (dotyczy to głównie monet wykopanych) są konserwowane. Wobec braku własnej wyspecjalizowanej pracowni konserwatorskiej — monety przekazywane są odpowiednim specjalistom. Ogółem w okresie od 1961 do 1968 r.⁹ konserwacji poddano 3304

⁶ M. Konopka *Numizmatyka w muzealnictwie — próba oceny sytuacji*, „Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków”, Warszawa 1966, nr 63, s. 84—95.

⁷ *Ibid.*, s. 88.

⁸ *Ibid.*, s. 90.

⁹ Rok 1961 przyjęto jako umowną datę służącą do dalszych porównań, z uwagi iż od tej właśnie pory rozpoczyna się znaczny napływ monet do zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego.

KARTA KATALOGU MUZEALIÓW NUMIZMATYCZNYCH (MONETY, MEDALE, PIECZĘCIE)

Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach	Data nabycia: Nr księgi wpływu	Miejsce przechow.	Nr inwentarza:
Oznaczenie przedmiotu	Kraj Panowanie	Czas powstania (rok emisji)	Metryka:
Rodzaj (nazwa) monety	Mennica	Rytownik	Skarb:
Opis			Rysunek (fotogr.)
Awers	Rewers		
Materiał:	Stan zachowania:	Literatura:	
Technika:	Cena nabycia		
Wymiar:	Katalog	Uwagi:	
Waga:			
Rzadkość:			
Wartość:	Ilość dubletów		
		Sporządził:	Dnia r.

monety, czyli ponad połowę posiadanych zbiorów i zarazem niemal wszystkie, których stan wymagał konserwacji.

Prezentacja zbiorów monetarnych posiadanych przez Muzeum Świętokrzyskie wymaga następujących informacji.

Dzięki wspomnianej już akcji zakupów nowych, dotychczas nie posiadanych egzemplarzy przez dział historii oraz skutkiem energicznego zwrócenia uwagi przez dział archeologii na działalność ratowniczą, dzięki której zdołano przejść szereg przypadkowych znalezisk monetarnych, zwłaszcza skarbów — zbiory monetarne muzeum wzrosły od 1961 r. niemal trzykrotnie. Wspomnieć

też warto, że wśród uratowanych skarbów znajduje się szereg pozycji odznaczających się dużą rangą naukową. Jeden zaś, odkryty jesienią 1968 r. w Połańcu, skarb rzymskich denarów z okresu republiki i cesarza Augusta¹⁰ jest zespołem unikalnym, pierwszym w Polsce i jednym z kilku tego typu dotychczas w ogóle znanych.

Ilościowy wzrost zbiorów w ciągu ostatnich ośmiu lat obrazuje tabela I.

Tabela II przedstawia rozwarstwienie chronologiczne zbiorów monetarnych.¹¹

TABELA I

Rok	Zbiory monet ogółem	Zinwentaryzowanych		Opracowanych w katalogu	
		ilość	procent	ilość	procent
1961	2278	260	11	1	0,005
1969	6295	6295	100	5146	81

TABELA II

Okres	Dział archeologii	Dział historii	Razem
starożytność	228	—	228
wczesne średniowiecze, średniowiecze (do 1506)	2903	53	2956
nowożytność:			
a. 1506—1815	202	2482	2684
b. 1815—1916	4	386	390
czasy najnowsze (od 1916)	—	37	37
r a z e m	3337	2958	6295

Tabela powyższa mimo operowania bardzo szerokimi okresami czasu jest wymowną ilustracją nierównego rozkładu chronologicznego zbiorów. Odzwierciedla także przypadkowość procesu ich kształtowania. W liczbie 2903, określającej ilość monet z okresu od wczesnego średniowiecza aż po rok 1506 posiadanych przez dział archeologii, znajdują się 2152 monety ze skarbu z Wodzisławia, 323 monety ze skarbu z Młotkowic i 365 monet ze skarbu z Łagowicy

¹⁰ Szczegóły dotyczące poszczególnych znalezisk znajdują się w części katalogowej.

¹¹ Zastosowany w dalszych tabelach podział monet na poszczególne grupy chronologiczne przyjęto według klasyfikacji w pracy M. Gumowski *Bibliografia numizmatyki polskiej*, Toruń 1967; dodatkowo jednak wprowadzając pierwszą rubrykę „starożytność”.

Starej. Łącznie trzy te skarby zawierając 2840 monet stanowią 98% zbiorów z przytoczonego przykładowo okresu. I analogicznie 2482 monety pochodzące z okresu 1506—1815, zgromadzone w dziale historii, uzyskano w przeważającej mierze dzięki uratowaniu kilku skarbów, zwłaszcza z Polichna (1585 monet), Sienna (99 monet), Bystrojowic (165 monet) i Bolmina (497 monet). Czyli cztery te skarby o łącznej ilości 2346 monet skupiają 95% monet posiadanych przez dział historii z przytoczonego okresu.

W rezultacie zbiory monet Muzeum Świętokrzyskiego, mimo znacznej liczebności egzemplarzy, nie reprezentują przekrojowo historii monety polskiej. Najbardziej zaś dotkliwym brakiem jest fakt nieposiadania ani jednej polskiej monety z okresu piastowskiego. W dwóch najstarszych skarbach (dotyczy to skarbów nie starszych niż wczesne średniowiecze) z Łagowicy Starej i Wodzisławia nie występują bowiem okazy polskie. Również w zbiorach monet nowożytnych występują liczne luki. Brak szeregu typów monet, a nawet monet emitowanych przez kilku panujących.

Zjawisko to wynika z faktu już wspomnianego, że zasoby monetarne muzeum pochodzą z kilku właściwie skarbów, niejednokrotnie o bardzo ujednoliconym składzie¹². Znaleźiska luźne, monety uzyskane podczas wykopalisk czy drogą zakupów stanowią nikły zaledwie procent ogólnej masy zasobów. Przytoczona tabela III ilustruje to zjawisko, obrazując pochodzenie monet oraz stan ich archeologicznego udokumentowania. Celem zwiększenia przejrzysto-

TABELA III

Okres	Znaleziska luźne, monety z wykopalisk archeologicznie udokumentowane		Skarby udokumentowane archeologicznie		Skarby nieudokumentowane		Dary, zakupy bez dokumentacji	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
starożytność	5	11	223	89	—	—	—	—
wczesne średniowiecze średniowiecze do 1506 r.	7	0,2	2895	97,7	50	2	4	0,1
nowożytność 1506—1815	22	1	2553	95	—	—	109	4
1815—1916	3	1	—	—	—	—	387	99
czasy najnowsze (po 1916)	—	—	—	—	—	—	37	100
r a z e m	37		5671		50		537	

¹² Szczegóły dotyczące znalezisk znajdują się w części katalogowej.

ści zastosowano tu również podział na kilka podstawowych przynajmniej okresów.

Biorąc pod uwagę znaczny, wręcz podstawowy udział w zbiorach monet pochodzących z uratowanych skarbów, warto przedstawić sytuację na odcinku ich przejmowania (tabela IV).

TABELA IV

	Skarby przejęte w całości	Skarby przejęte częściowo	Razem
starożytność	1	1	2
wczesne średniowiecze, średniowiecze (do 1506 r.)	3	3	6
nowożytność (1506—1815)	4	8	12
r a z e m	8	12	20

Pamiętając o warunkach przypadkowości, w jakich dokonywane są z reguły znaleziska w typie skarbów, stwierdzić można, że sytuacja na odcinku przejmowania ich przez muzeum jest stosunkowo pomyślna. Szereg znalezisk, zwłaszcza w ostatnich latach, zostaje przekazanych niemal bezpośrednio po odkryciu. Fakt ów świadczy najlepiej o pogłębiającym się wśród społeczeństwa rozumieniu znaczenia naukowego archeologicznych i numizmatycznych znalezisk. W znacznej mierze jest to prawdopodobnie wynik akcji informacyjnych z zakresu ochrony zabytków, prowadzonych przez władze konserwatorskie oraz muzealnictwo.

Należy jednak pamiętać, że mimo poprawiającej się sytuacji do szeregu znalezisk nie zdołano dotrzeć, ewentualnie udało się przejąć nieznaczne ich części. Fakty takie, niestety, nadal się zdarzają.

Przytoczona przed chwilą tabela przedstawiała udział w przejmowaniu skarbów tylko Muzeum Świętokrzyskiego. Zbiory numizmatyczne na terenie województwa kieleckiego gromadzi kilka placówek muzealnych. Trzy z nich (w Ostrowcu Świętokrzyskim, Radomiu i Sandomierzu) dysponują zbiorami pokaźnymi ilościowo i o dużej zarazem wartości. Muzea te prowadzą również na swym terenie akcję ratowniczą. Wyróżnia się przy tym dział archeologii Muzeum w Radomiu, który w ostatnich latach zdołał uratować szereg cennych znalezisk numizmatycznych.

Mimo wspomnianych kilkakrotnie trudności, wynikających z braku numizmatyków w muzeach województwa kieleckiego, podkreślić trzeba, że stan ich opracowania przedstawia się pomyślnie. Prócz wynikającego z obowiązku inwentaryzowania oraz katalogowania zbiorów szereg znalezisk (tak pojedynczych egzemplarzy, jak i całych skarbów), zwłaszcza najcenniejszych, zostało opracowanych i opublikowanych, zarówno w formie informujących komunikatów, jak też obszerniejszych opracowań. Obok prac naukowych prowadzona jest stała akcja informacyjna w radio, prasie i telewizji, dotycząca prezentowania przejmowanych przez muzea znalezisk numizmatycznych. Przy okazji podkreślić należy, że autorami większości prac naukowych oraz popularno-

naukowych dotyczących zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego są pracownicy tegoż muzeum.

Wyniki tej działalności przedstawia tabela V.

TABELA V

	Zbiory opracowane w katalogu naukowym w procentach	Zbiory opublikowane w procentach
starożytność	100	100
wczesne średniowiecze, średniowiecze (do roku 1506)	31	90
nowożytność a. 1506—1815 b. 1815—1916	13 3	11 3
czasy najnowsze (po 1916 roku)	—	—

Omawiając zbiory numizmatyczne (czy tylko monetarne) zauważyć trzeba, iż bezsprzecznie zaliczają się one do grupy dóbr kultury wzbudzających najwyższe zainteresowanie wśród zwiedzających muzea. Odzwierciedleniem tegoż jest choćby fakt, że najwięcej porad, konsultacji, pomocy w określaniu itp. udzielają pracownicy Muzeum Świętokrzyskiego właśnie z zakresu numizmatyki, którą ostatnio interesuje się zwłaszcza młodzież. Zainteresowanie to świadczy z kolei dobitnie o potrzebie ożywienia działalności wystawienniczej i oświatowej dotyczącej numizmatyki. Akcje takie mogłyby oczywiście prowadzić planowo utworzony gabinet numizmatyczny. Chwilowo propagowanie numizmatyki zajmuje niestety pozycję marginesową w całokształcie oddziaływania muzeum. Korzysta ono przy tym ze współpracy Sekcji Numizmatycznej Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Kielcach. Dotychczas zorganizowano jedną wystawę¹³ opartą zresztą głównie o zbiory prywatnych kolekcjonerów. Dużą popularnością cieszył się też pokaz monety radzieckiej zorganizowany w witrynie kieleckiej księgarni¹⁴. Ponadto urządzono pięć odczytów o tematyce numizmatycznej, w tym jeden połączony z pokazem unikalnego skarbu z Połańca.

Po przedstawionej tu najogólniej charakterystyce zbiorów monetarnych Muzeum Świętokrzyskiego następuje katalogowe przedstawienie zespołów oraz pojedynczych egzemplarzy monet posiadających metryki archeologiczne. Katalog ów obejmuje 5726 monet, czyli 91% zbioru monet Muzeum Świętokrzyskiego.

¹³ Czynna w grudniu 1966 r.

¹⁴ Pokaz zorganizowany w 50-lecie Wielkiej Rewolucji Październikowej. Organizatorzy: Muzeum Świętokrzyskie i Kielecki Oddział Polskiego Towarzystwa Archeologicznego (Sekcja Numizmatyczna).

K A T A L O G

Wykaz zastosowanych skrótów:

„Biuletyn ZM i OZ“ — „Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków“
Gumowski *Bibliografia* — M. Gumowski *Bibliografia numizmatyki polskiej*, Toruń 1967
RMS — „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego“
WN — „Wiadomości Numizmatyczne“

1. Bodzentyn (pow. Kielce, GRN w miejscu)

W trakcie badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych na zamku w Bodzentynie w latach 1963—1965 uzyskano z warstw kulturowych następujące monety:

W 1963 r. — 1 szeląg koronny z 1661, 1 szeląg litewski z 1665, 1 szeląg koronny Jana Kazimierza (data zatarta).

Lit.: J. Kuczyński *Bodzentyn — zamek. Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych w 1963 r.*, RMS, t. III, Kraków 1966, s. 172, 174.

W 1964 r. — 1 szeląg koronny z 1624, 1 szeląg litewski z 1661, 1 moneta dwudziestofenigowa z 1917.

2. Bogoria (pow. Staszów, GRN w miejscu)

Po 1945 r. wykopano na miejscowym cmentarzu pięć szelągów Jana Kazimierza (3 koronne, 2 litewskie). Brak bliższych danych.

3. Bolmin (pow. Kielce, GRN Zajączków)

Skarb z XVII wieku odkryty przed 1939 r., przejęty ze zbiorów przedwojennych. Brak bliższych danych. Skarb składa się z 497 szelągów koronnych i litewskich Jana Kazimierza z okresu 1660—1666.

4. Bystrojowice (pow. Sandomierz, GRN Chobrzany)

Skarb z drugiej połowy XVII wieku odkryty w 1966 r. Muzeum przejęło 165 szelągów koronnych Jana Kazimierza z lat 1660—1666.

5. Chwalibogowice (pow. Kazimierza Wielka, GRN Opatowiec)

a. Denar rzymski cesarza Hadriana z lat 119—122 znaleziony luźno na polu J. Wojtali w 1959 r.

b. Na tym samym polu w różnych odstępach czasu znaleziono również dalszych 10 monet, wśród nich półgrosz koronny Jana Olbrachta oraz porozbiorowy grosz pruski z 1797 z mennicy wrocławskiej.

Lit.: J. Kuczyński *Nowe znaleziska monet rzymskich na terenie woj. kieleckiego*, „Wiadomości Archeologiczne“, R. XXVI, 1959—1960, z. 3—4, s. 332.
Gumowski *Bibliografia* — poz. 684.

6. Dębiany (pow. Kazimierza Wielka, GRN Sokolina)

Denar rzymski cesarza Trajana z lat 98—99 znaleziony na polu S. Adamczyka. Na polu tym występują również grudki przepalanej polepy oraz fragmenty glinianych naczyń z okresu rzymskiego świadczące o istniejącej tu osadzie w II lub III wieku n.e.

Lit.: J. Kuczyński *Dębiany, pow. Kazimierza Wielka*, WN, R. VII, 1963, z. 4, s. 183—184.
Gumowski *Bibliografia* — poz. 920.

7. Filipowice (pow. Kazimierza Wielka, GRN Przemyków)

Skarb z XVII wieku składający się ze 152 monet (waga 302,4 g) zdeponowanych w polewanym naczyniu glinianym został odkryty w 1968 r. podczas wykopywania pnia ściętego drzewa. Skład skarbu: 1 szeląg ryski, 1 szeląg koronny, 9 groszy koronnych, 75 półgroszy koronnych, 34 trojaki koronne, 19 szóstaków koronnych, 3 orty

gdańskie, 6 ortów koronnych; wszystkie te monety pochodzą z okresu panowania Zygmunta III Wazy, najstarsza moneta z 1599, najmłodsza z 1627. Monety obce: 1 półtorak pruski, 2 półtoraki nie określone skutkiem silnego zniszczenia, 1 moneta nie określona skutkiem silnego zniszczenia.

Lit.: jk. [J. Kuczyński] *Znów odkryto skarb monet z XVII wieku*, „Słowo Ludu“, Kielce 1969, nr 26.

J. Dzikowski, artykuł w niniejszym tomie.

8. G ó r k i (pow. Busko, GRN Pierzchnica)

Skarb z XI wieku odkryty przypadkowo w 1968 r. przez dzieci na polu S. Piłata, zawierający „dwie garście monet”. Bliższych danych brak. Muzeum uzyskało 8 monet: 3 denary krzyżowe typu V, 2 denary krzyżowe typu VI, 1 denar węgierski Stefana I, 1 denar niemiecki Henryka III (1039—1056) z mennicy w Moguncji, 1 denar niemiecki Konrada II (1024—1039) z mennicy w Thiel.

Lit.: R. Kiersnowski WN, R. XIII, 1969.

9. G r a b o w i e c (pow. Busko, GRN Piotrkowice)

Skarb z XVII wieku składający się z ponad 100 monet, odkryty w 1966 r. na polu W. Palygi. Muzeum przejęło 27 srebrnych oraz miedzianych monet. Są to polskie grosze, półtoraki i szelagi oraz monety szwedzkie i pruskie. Najstarsza moneta pochodzi z 1611, najmłodsza z okresu panowania Jana Kazimierza.

Lit.: *Wzrastają zbiory numizmatyczne Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach* (w:) „Biuletyn ZM i OZ“ 1966, nr 65, s. 45—46.

10. K i e l c e (powiat miejski)

Podczas badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 1961 r. przy tutejszej katedrze uzyskano w warstwach kulturowych denar Jana O'brachta oraz „dzenieżkę” cara Aleksandra II z 1859.

Lit.: J. Kuczyński *Sprawozdanie z badań katedry kieleckiej za rok 1961*, RMS, t. I. Kraków 1963, s. 70 i 72—73.

11. Ł a g o w i c a S t a r a (pow. Opatów, GRN Zbelutka)

Skarb z XI wieku, składający się z 365 monet (waga 353 g) oraz 35 tak zwanych „placków srebrnych” (waga 612 g), wyorany przypadkowo w 1962 r. w glinianym naczyniu (nie zachowane) na polu T. Kędziora. Skład skarbu: 1 moneta angielska z Lincoln Kanuta Wielkiego (1016—1035), mincerz Godric, 2 monety węgierskie, 1 moneta morawska z Brna Ottona i Konrada I (1054—1061), 12 monet niemieckich, 7 denarów krzyżowych typu II, 1 typu IV, 209 typu V, 93 typu VI, 39 typu VII oraz 55 placków srebrnych.

Lit.: T. Maszczyński *Skarb XI-wiecznych monet w Łagowicy*, „Słowo Ludu“, Kielce 1962, nr 201.

R. Kiersnowski *Skarb wczesnośredniowieczny z Łagowicy Starej, pow. Opatów*, RMS, t. II, Kraków 1964, s. 145—176.

J. K., R. K. [J. Kuczyński, R. Kiersnowski] *Łagowica Stara, pow. Opatów. Skarb monet wczesnośredniowiecznych*, WN, R. VII, 1963, z. 2 s. 81.

J. Kuczyński *Skarb monet wczesnośredniowiecznych z Łagowicy Starej, pow. Opatów*, „Wiadomości Archeologiczne“, t. XXXI. 1965, z. 2—3, s. 282—283 (mylnie podana ilość monet).

T. M. [T. Maszczyński] *Skarb XI-wiecznych monet polskich w Muzeum Świętokrzyskim w Kielcach*, „Biuletyn ZM i OZ“, 1962, nr 43, s. 29 (mylnie podany skład skarbu).

J. Żak *„Importy“ skandynawskie na ziemiach zachodniosłowiańskich*, Poznań 1963, s. 164, nr 242a.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1251.

12. Młotkowice (pow. Końskie, GRN Lipa)

Skarb z przełomu XV i XVI wieku, ważący pierwotnie około 3 kg, składał się wyłącznie z monet zdeponowanych w naczyniu glinianym (nie zachowane). Odkryty przypadkowo w 1940 r. na polu K. Pałgana. Większość monet uległa przetopieniu. W 1960 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach przekazał muzeum 323 monety. Skład uratowanej części skarbu: Władysław Jagiełło — 30 półgroszy koronnych, 2 półgrosze lwowskie, 4 trzeciaki, 3 denary Władysława Jagiełły i Warneńczyka; Kazimierz Jagiellończyk — 37 półgroszy koronnych, 72 denary koronne, 9 denarów koronnych nie zweryfikowanych dokładnie; Jan Olbracht — 89 półgroszy koronnych (wśród nich dwa fałszywe), 67 denarów koronnych, 3 denary bliżej nie określone, 1 denar mylnie wybity, 2 denary fałszywe. Ponadto — 1 denar poznański, 1 halersz śląski z Koźuchowa z XV w., 2 denary pomorskie z XV w.

Lit.: J. Kuczyński *Młotkowice, pow. Końskie. Skarb monet z XV w.*, WN, R. VIII, 1964, z. 3–4, s. 211 (skutkiem określenia monet przed ich oczyszczeniem w komunikacie znajdują się pewne nieścisłości).

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1319 (mylnie podana nazwa „Młotkowiec“).

S. Kubiak — opracowanie skarbu złożone do druku.

13. Opátów (miasto powiatowe)

Skarb z końca XVI lub początków XVII wieku wykopany przez M. Czyżę w latach pięćdziesiątych. Bliższych danych brak. Muzeum posiada ze skarbu 13 monet: 11 półgroszy Aleksandra, 1 grosz Zygmunta III Wazy z 1596, 1 grosz pruski Alberta z 1540.

14. Ostrowiec Świętokrzyski (powiat miejski)

Barbarzyńskie naśladownictwo denara rzymskiego z końca II wieku n.e. Moneta znaleziona w 1961 r. na polu S. Kubickiego (przedmieście Ostrówek), na którym w czasie badań powierzchniowych zlokalizowano ślady późnorzymskiej osady.

Lit.: J. Kuczyński *Ostrowiec Świętokrzyski. Barbarzyńskie naśladownictwo denara rzymskiego*, WN, R. VII, 1963, z. 2, s. 80–81.

J. Kuczyński *Barbarzyńskie naśladownictwo denara rzymskiego z Ostrowca Świętokrzyskiego*, RMS, t. II, Kraków 1964, s. 137–143.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1405–1406.

15. Pińców (miasto powiatowe)

Podczas badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych na zamku w Pińcowie w latach 1960–1962 uzyskano z warstw kulturowych następujące numizmaty:

w 1960 r.: 4 denary jagiellońskie z XV w., 1 ternar poznański z lat 1603–1604, 5 szelągów Jana Kazimierza, 1 moneta pięciogroszowa z 1840, 2 monety nie określone skutkiem zniszczenia.

Lit.: A. M. [A. Miłobędzki] *Pińców, m. p.*, WN, R. V, 1961, z. 1, s. 45.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1440.

w 1961 r.: 5 szelągów Jana Kazimierza, 1 moneta nie określona.

w 1962 r.: 7 szelągów Jana Kazimierza, 1 grosz Stanisława Augusta z 1768, 1 moneta pruska z 1759.

16. Polany (pow. Radom, GRN Łęczany)

Skarb z połowy XVII wieku odkryty przypadkowo podczas prac rolnych w 1967 r. Bliższych danych brak. Muzeum otrzymało 13 następujących monet: 2 szelągi ryskie z lat 1643–1648, 1 szeląg Ferdynanda II z 1625, 2 półtoraki elbląskie Gustawa Adolfa z 1633, 1 szeląg koronny Stefana Batorego z 1586, 4 półtoraki Zygmunta III Wazy z 1623, 1 szeląg koronny Zygmunta III Wazy z 1624, 2 półtoraki koronne, silnie zatarte.

17. Polichno (pow. Kielce, GRN Chęciny)

a. Skarb z XVII wieku odkryty w bliżej nie znanych okolicznościach przed 1965 r. Muzeum przejęło 20 szelągów Jana Kazimierza (11 koronnych, 9 litewskich).

b. Skarb z drugiej połowy XVII wieku, składający się z 1585 szelągów koronnych i litewskich Jana Kazimierza zdeponowanych w glinianym, częściowo zachowanym naczyniu. Skarb został odkryty w 1966 r. na polu Anny Polit.

Lit.: *Nowy nabytek kieleckiego muzeum*, „Biuletyn ZM i OZ“, 1966, nr 67, s. 43.

T. Mazur — opracowanie skarbu w archiwum działu historii.

18. Połaniec (pow. Staszów, GRN w miejscu)

Skarb składający się ze 148 rzymskich denarów z okresu republiki i cesarza Augusta zdeponowanych w glinianym małym naczyniu (zniszczone — prawdopodobnie import) odkryto w listopadzie 1968 r. na głębokości około 70—80 cm podczas prac ziemnych. Muzeum przejęło 147 denarów. Najstarsze denary pochodzą z lat 187—172 przed n.e., najmłodsze z lat 2 przed n.e. — 14 n.e. Znalezisko to, unikalne w skali europejskiej, stanowi niezaprzeczalnie najbardziej wartościowy zespół numizmatyczny Muzeum Świętokrzyskiego.

Lit.: J. K. [J. Kuczyński] *Unikalne znalezisko rzymskich denarów wzbogaciło zbiory Muzeum Świętokrzyskiego*, „Słowo Ludu“, Kielce 1968, nr 366, s. 1—2.

A. Kunisz *Skarb rzymskich denarów z czasów republiki i cesarza Augusta odkryty w Połańcu, pow. Staszów*, RMS, t. VI, Kraków 1969, s. 103—159.

A. Kunisz *Skarb rzymskich denarów z czasów republiki i Augusta w Połańcu, pow. Staszów*, WN, R. XIII, 1969, z. 1, s. 44.

19. Potok Wielki (pow. Jędrzejów, GRN Krzcięcice)

a. Denar rzymski cesarza Tytusa z lat 80—81 znaleziony podczas orki na polu E. Ryńskiego. Na tym samym polu występują również powierzchniowo skorupy naczyń glinianych z okresu rzymskiego.

b. Na tym samym polu w ciągu ostatnich lat znaleziono siedem monet. Są to: 6 szelągów koronnych i litewskich Jana Kazimierza, 1 grosz Królestwa Polskiego z 1824.

Lit.: J. Kuczyński *Nowe znaleziska monet rzymskich na terenie woj. kieleckiego*, „Wiadomości Archeologiczne“, R. XXVI, 1959—1960, z. 3—4, s. 332.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 684.

20. Radoszyce (pow. Końskie, GRN w miejscu)

Po 1945 r. odkryto podczas kopania dołu pod fundamenty przy ul. Mickiewicza dwa szelągi litewskie Jana Kazimierza.

21. Rudki (pow. Kielce, GRN w miejscu)

W 1957 r. podczas prac ziemnych na terenie kopalni „Staszic” natrafiono w przemieszanej warstwie kulturowej zawierającej fragmenty kości zwierzęcych i skorupy naczyń z okresu rzymskiego na trzy denary rzymskie. Jeden zaginął, drugi pochodzi z okresu cesarza Trajana (znajduje się w Muzeum Archeologicznym w Krakowie), trzeci — cesarza Wespazjana z 75 roku n.e.

Lit.: *Rudki, pow. Kielce*, WN, R. II, 1958, z. 2, s. 47.

K. Bielenin, M. Radwan *Badania nad starożytnym hutnictwem żelaza w rejonie Gór Świętokrzyskich w latach 1956 i 1957*, „Materiały Archeologiczne“, t. I, Kraków 1959, s. 312, tabl. IX, ryc. 6.

22. Sienno (pow. Lipsko, GRN w miejscu)

Skarb z XVII wieku. Bliższych danych brak. Muzeum otrzymało 99 następujących monet: 1 półgrosz Aleksandra Jagiellończyka, 5 półgroszy Jana Olbrachta, 2 półgrosze Zygmunta I Starego z 1511, 1 szeląg gdański Zygmunta Augusta z 1546, 2

szelągi gdańskie Stefana Batorego, 8 szelągów litewskich Zygmunta III Wazy, 17 szelągów ryskich Zygmunta III Wazy, 5 półgroszy pruskich z XVI w., 58 denarów węgierskich z okresu 1566—1601.

23. Skrobaczów (pow. Busko, GRN Stopnica)

Skarb denarów rzymskich składający się z około 100 monet z I i II wieku n.e. odkryto w 1909 r. Muzeum zakupiło w 1962 r. 76 denarów, 13 dalszych pozostaje u osób prywatnych. Skład skarbu: 3 Trajana, 13 Hadriana, 1 Eliusza, 18 Antoninusa Piusa, 12 Faustyny I, 17 Marka Aureliusza, 10 Faustyny II, 2 Lucjusza Werusa, 1 Lucilli, 7 Kommodusa, 1 Septimiusza Sewera, 1 Julii Domny.

Lit.: J. Kuczyński *Skrobaczów, pow. Busko, skarb denarów rzymskich*, WN, R. VII, 1963, z. 2, s. 80.

J. Kuczyński *Skarb denarów rzymskich ze Skrobaczowa, pow. Busko*, RMS, t. II, Kraków 1964, s. 115—136.

J. Kuczyński *Dalsze denary rzymskie ze Skrobaczowa, pow. Busko*, RMS, t. V, Kraków 1968, s. 143—150.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1585—1586.

24. Słupia Nowa (pow. Kielce, GRN w miejscu)

Skarb z XVIII wieku z czasów Stanisława Augusta odkryto w 1962 r. podczas kopania rowów pod lokalny wodociąg. Ze skarbu liczącego pierwotnie kilkadziesiąt monet zdeponowanych w szkatułce (nie zachowana) muzeum otrzymało siedem następujących monet: 1 trojak koronny z 1770, 6 groszy koronnych z lat 1766—1770.

Lit.: T. Maszczyński *Słupia Nowa, pow. Kielce*, WN, R. VI, 1962, z. 2, s. 124.

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1592.

25. Strawczyn (pow. Kielce, GRN w miejscu)

Skarb przypuszczalnie z XVII wieku odkryto w latach sześćdziesiątych. Bliższych danych brak. Muzeum otrzymało 1 szeląg koronny Jana Kazimierza.

26. Święty Krzyż (pow. Kielce, GRN Słupia Nowa)

Podczas archeologicznych prac badawczych przeprowadzonych w 1958 r. w wirydarzu klasztornym odkryto w warstwie kulturowej na głębokości 20—50 cm monetę jednokopiejkową (data zatarta).

27. Wodzisław (pow. Jędrzejów, GRN w miejscu)

a. Skarb z przełomu XIV/XV wieku odkryty przypadkowo w 1949 r. podczas kopania dołu pod fundamenty ośrodka zdrowia. Bliższych danych brak. Muzeum posiada 39 monet przekazanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Są to: 24 grosze praskie Karola I (1346—1378), 15 groszy praskich Wacława IV (1378—1419).

Lit.: T. Opozda *Grosze praskie ze skarbu w Wodzisławiu, pow. Jędrzejów*, WN, R. X, 1966, z. 2, s. 108—111.

b. Skarb z XV wieku odkryty przypadkowo w latach pięćdziesiątych podczas kopania dołu pod fundamenty domu mieszkalnego. Bliższych danych brak. Skarb przekazany muzeum w całości wraz z dolną częścią naczynia (w którym był zdeponowany) przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Skład skarbu: 26 denarów Władysława Jagiełły, 2076 denarów Władysława Warneńczyka, 48 denarów Kazimierza Jagiellończyka, 1 denar Księstwa Wrocławskiego, 1 denar śląski.

Lit.: J. Kuczyński *Wodzisław, pow. Jędrzejów. Skarb monet z XV w.*, WN, R. VIII, 1964 z. 3—4, s. 211—212 (komunikat podany przed konserwacją monet, stąd mylny szacunek ilości denarów, zamiast 2152 podano „około 2200—2300“).

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1780.

S. Kubiak, skarb w opracowaniu.

c. Bliżej nie określone znalezisko monet dokonane w latach pięćdziesiątych. Muzeum posiada z niego osiem następujących monet: 2 półtoraki koronne, 2 szóstaki koronne oraz 1 ort koronny — wszystkie z okresu panowania Zygmunta III Wazy; 1 grosz miedziany Stanisława Augusta Poniatowskiego, 1 moneta nie określona skutkiem zatarcia.

28. Zagacie (pow. Końskie, GRN Góry Mokre)

Skarb z XVIII wieku liczący ponad 20 monet zdeponowanych w naczyniu glinianym (nie zachowanym), odkryty przypadkowo w 1962 r. na głębokości około 1 m. Muzeum przejęło pięć monet, są to: szóstak koronny Jana Kazimierza z 1665, szóstak koronny Jana III Sobieskiego z 1682, szóstak pruski Fryderyka Wilhelma z 1686, szóstak pruski Fryderyka z 1698, szóstak pruski Fryderyka Wilhelma I z 1717.

Lit.: J. Kuczyński *Zagacie, pow. Kielce*, WN, R. V, 1961, z. 4, s. 232.

„Słowo Ludu“, Kielce 1962, nr 22, s. 2 (mylny wykaz monet).

Gumowski *Bibliografia* — poz. 1808.

29. Miejscowość nie znana

W zbiorach sprzed 1939 r. znajduje się część skarbu składająca się z 38 polskich denarów XV-wiecznych. Bliższych informacji brak.

INDEKS

(cyfry oznaczają pozycję katalogu)

MONETY STAROŻYTNE

- Chwalibogowice (pow. Kazimierza Wielka) — 5a.
- Dębiany (pow. Kazimierza Wielka) — 6.
- Ostrowiec Świętokrzyski (powiat miejski) — 14.
- Połaniec (pow. Staszów) — 18.
- Potok Wielki (pow. Jędrzejów) — 19a.
- Rudki (pow. Kielce) — 21.
- Skrobaczów (pow. Busko) — 23.

MONETY Wczesnosredniowieczne i średniowieczne (do r. 1506)

- Chwalibogowice (pow. Kazimierza Wielka) — 5b.
- Górki (pow. Busko) — 8.
- Kielce (powiat miejski) — 10.
- Łagowica Stara (pow. Opatów) — 11.
- Młotkowice (pow. Końskie) — 12.
- Opatów (miasto powiatowe) — 13.
- Pińczów (miasto powiatowe) — 15.
- Sienno (pow. Lipsko) — 22.
- Wodzisław (pow. Jędrzejów) — 27a, b.

MONETY Nowożytne (1506—1815)

- Bodzentyn (pow. Kielce) — 1.
- Bogoria (pow. Staszów) — 2.
- Bolmin (pow. Kielce) — 3.
- Bystrojowice (pow. Sandomierz) — 4.
- Chwalibogowice (pow. Kazimierza Wielka) — 5b.
- Filipowice (pow. Kazimierza Wielka) — 7.

Grabowiec (pow. Busko) — 9.
Kielce (powiat miejski) — 10.
Opatów (miasto powiatowe) — 13.
Pińczów (miasto powiatowe) — 15.
Polany (pow. Radom) — 16.
Polichno (pow. Kielce) — 17a, b.
Potok Wielki (pow. Jędrzejów) — 19b.
Radoszyce (pow. Końskie) — 20.
Sienno (pow. Lipsko) — 22.
Słupia Nowa (pow. Kielce) — 24.
Strawczyn (pow. Kielce) — 25.
Wodzisław (pow. Jędrzejów) — 27c.
Zagacie (pow. Końskie) — 28.

MONETY NOWOŻYTNE (1815–1916)

Kielce (powiat miejski) — 10.
Pińczów (miasto powiatowe) — 15.
Potok Wielki (pow. Jędrzejów) — 19b.
Święty Krzyż (pow. Kielce) — 26.

MONETY NAJNOWSZE (OD R. 1916)

Bodzentyn (pow. Kielce) — 1.

SKARB Y

MONETY STAROŻYTNE

Połaniec (pow. Staszów) — 18.
Skrobczów (pow. Busko) 23.

MONETY WCZESNOSREDNIOWIECZNE I ŚREDNIOWIECZNE (DO R. 1506)

Górki (pow. Busko) — 8.
Łagowica Stara (pow. Opatów) — 11.
Młotkowice (pow. Końskie) — 12.
Wodzisław (pow. Jędrzejów) — 27a, b.

MONETY NOWOŻYTNE (1506–1815)

Bolmin (pow. Kielce) — 3.
Bystrojowice (pow. Sandomierz) — 4.
Filipowice (pow. Kazimierza Wielka) — 7.
Grabowiec (pow. Busko) — 9.
Opatów (miasto powiatowe) — 13.
Polany (pow. Radom) — 16.
Polichno (pow. Kielce) — 17a, b.
Sienno (pow. Lipsko) — 22.
Słupia Nowa (pow. Kielce) — 24.
Strawczyn (pow. Kielce) — 25.
Zagacie (pow. Końskie) — 28.

МАТЕРИАЛЫ ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЙ НУМИЗМАТИЧЕСКОЙ КОЛЛЕКЦИИ СВЕНТОКШИСКОГО МУЗЕЯ В Г. КЕЛЬЦЕ

В работе, написанной с целью ознакомления с нумизматической коллекцией Свентокшиского музея, рассматриваются только лишь монеты и не учитываются банкноты, медали, ордена и т. п.

В статье определяются источники происхождения монет (довоенные коллекции, дары, закупки, археологические находки) и дается их общая характеристика, а затем говорится об организационных вопросах.

Коллекция находится пока в ведении двух отделов: археологии (где хранятся монеты с археологическими паспортами) и истории (где хранятся монеты без археологических паспортов, происходящие из даров или закупок). В настоящее время намечено оборудовать отдельный нумизматический кабинет. Это необходимо ввиду большого количества имеющихся монет (6295 штук).

Характеристика коллекции и перечень посвященных им научных исследований и опубликованных работ дается в приложенных к статье таблицах.

Вторая часть работы — это каталог монет и кладов, имеющих археологическую документацию. Особенного внимания заслуживает клад римских денариев со времен республики и императора Августа, найденный в Поланце (Сташувский повят). Это первая такого рода находка на территории Польши и одна из немногочисленных в мире.

CONTRIBUTION TO THE SURVEY OF THE NUMISMATIC COLLECTIONS OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE MUSEUM IN KIELCE

The paper is a presentation of the numismatic collections of the Świętokrzyskie Museum. It deals exclusively with the collections of coins. Banknotes, medals, orders, etc. are not discussed here.

In the first place, the sources from which the coins came, or were got, are specified. Those are: pre-war collections, donations, archaeological excavations, and purchases. Then comes a general description of the various types of the coins. The next problem is the system according to which the collections are to be arranged. The coins are at present displayed in two separate departments. The department of archaeology exhibits coins which come from archaeological excavations, and the department of history exhibits coins which have been donated or purchased. A special department devoted solely to the display of numismatic collections is now being planned. That move is particularly necessary because of the large amount of coins in possession of the Museum (6295 items).

Description of the collections and the results of detailed examination of the coins are given in the tables included in the paper; we can also find information there about the literature that has been published on the subject.

A catalogue of individual coins and of sets of coins (from the discovered treasures) with archaeological documentation is given in the second part of the paper. Here the Roman denarii treasure dating from the period of the Republic and from the time of Emperor Augustus deserves particular attention. It was discovered in Połaniec and is the first archaeological finding of that type in Poland and one of the very few existing in the world.